

Javaslat a

**„A veszprémi Piarista- Lovassy László Gimnázium várbeli iskolaépület
története”**

települési/tájegységi/ágazati¹

értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Hidegkuti Konstantin

Veszprém, 2021. 11. 09.

(P. H.)

¹ Kérjük, húzza alá a megfelelőt.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Hidegkuti Konstantin

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Hidegkuti Konstantin

Levelezési cím: Veszprém Mikszáth Kálmán u. 26.

Telefonszám: 06/70 3392299

E-mail cím: khidegkuti@outlook.com

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: A veszprémi Piarista- Lovassy László Gimnázium várbeli története

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:²

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ <u>kulturális örökség</u>	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

a szakterületi besorolás indokolása:

A város egyik leghíresebb oktatási intézményének helyet adó épület a veszprémi várban, ahol a XVIII. századtól magas színvonalú oktatás folyt. Az intézmény és épülete egyaránt meghatározó szerepet tölthettek be a helyi közösség, oktatás és kultúra területén egyaránt. Az 1. mellékletben olvasható pontosan milyen átalakulásokon keresztül nyerte el mai formáját a volt piarista gimnázium helyszíne és intézményi felépítése.

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

- igen
amely nemzetiség:³
- nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Veszprém, Vár utca

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- települési
- tájegységi
- ágazati

amely értéktár neve: Veszprémi Települési Értéktár

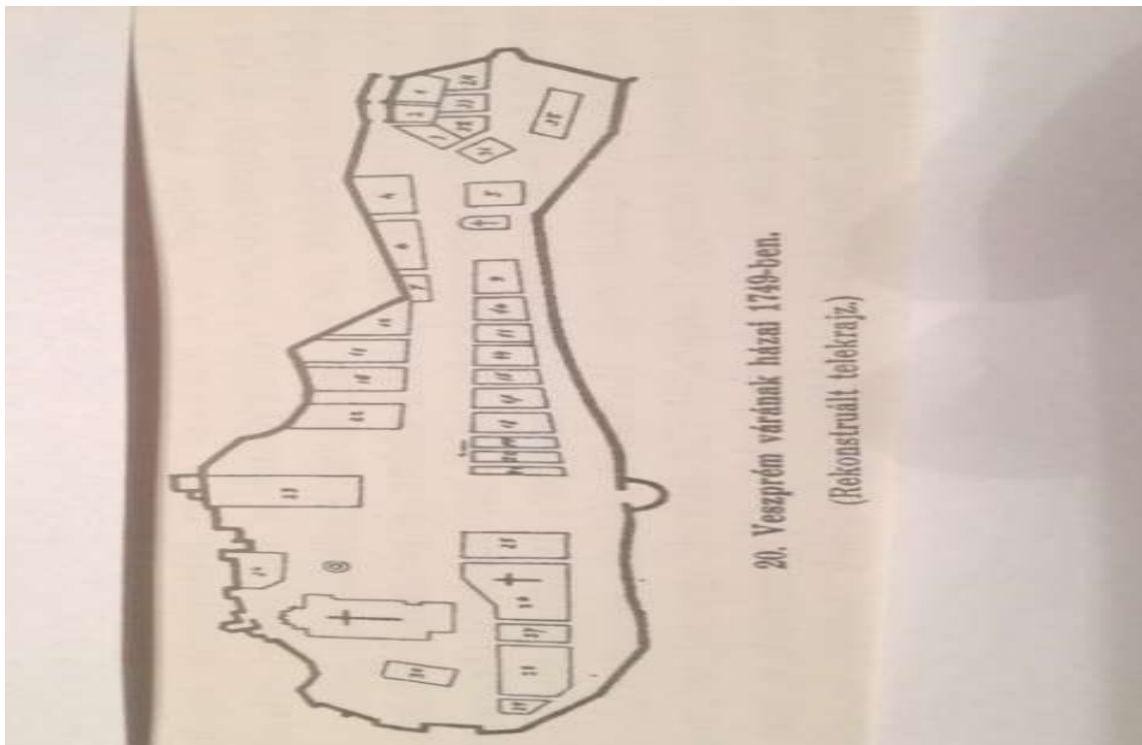
² Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

³ Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

A veszprémi Piarista- Lovassy László Gimnázium várbeli iskola története

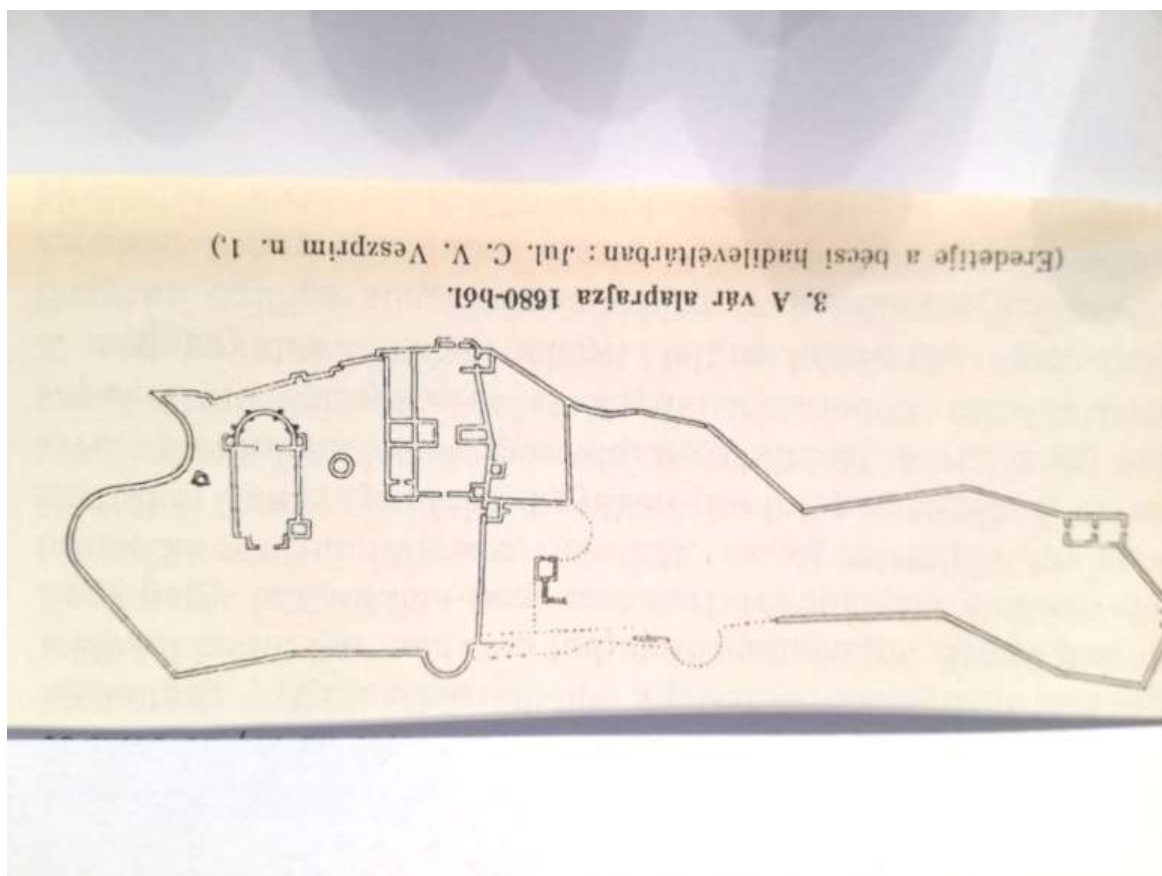
Volkra János Ottó veszprémi püspök, Veszprém vármegye főispánja 1711-ben Cservenka Ignác a kegyes-tanítórend (a továbbiakban piarista) alkormányzójával **1711. február 4-én** szerződést kötött arra, hogy a rend idetelepül és iskolát nyit a várban. A cél megvalósítása érdekében a püspök 8000 Ft-os alapítványt hozott létre. Zajkányi Lénárd, Szolcsányi Imre és Herchl József volt az első három szerzetes, aki **1711. október 26-án** megérkezett. Közülük az egyik a papnövendékeket, a másik az akkor megnyíló gimnázium hallgatóit okította, a harmadik pedig a püspök udvari papja és gyóntatója volt. A gimnazisták és a seminaristák oktatása a reformátusoktól elvett paplakban és iskolában kezdődött, mely a Veszprémi Törvényszék (volt Megyei Bíróság) mostani épületének déli felében (**Vár utca 19.**) volt. A képen a kisebb templom volt eredetileg a reformátusoké. Tőle északra helyezkedett el a református iskola és a két református paplak. Ezen rajz elkészítése idején az iskola és két paplak már romos állapotban volt.

1. számú kép

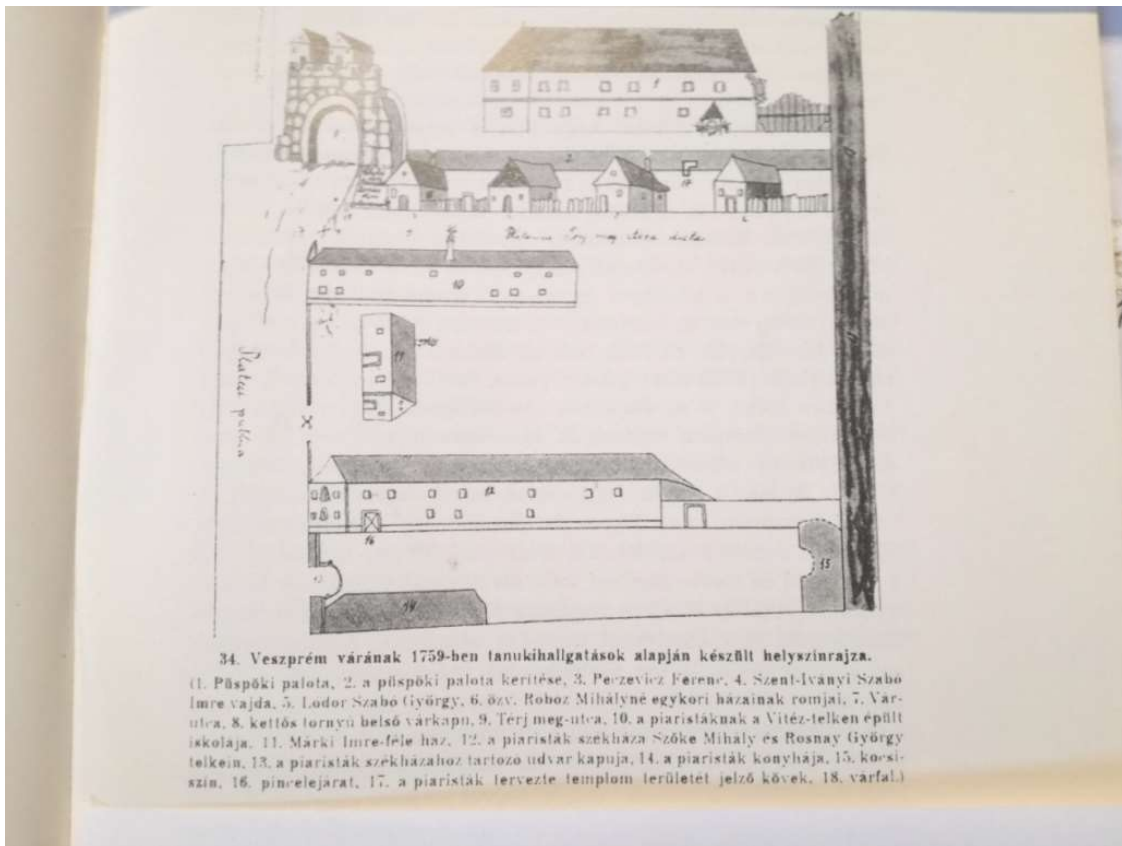
Ezen a helyen azonban csak **1712. április 5.-ig** maradhettek, mert a reformátusok visszakapták az ingatlant. A kiköltözés nem ment teljes csendben. Deáki Márkus István akkori református lelkész ezt írta „*A piaristák tanítványai annyira összetörték, zúzták a törhetőket, hogy tetemes költséggel lehetett azokat csak helyrehozni.*” Azt, hogy hova költöztek pontosan, nem lehet tudni. Hihetőleg a mostani piarista templom szentélye körül fekvő akkori kisebb épületek valamelyikébe, ahol lassan bérbe vették s összevásárolták a szomszédos házakat. **1714. június 20-án** a mostani piarista templom szentélye, és a püspöki

palota között közvetlenül a bástya mellett lévő **Húsvét házat** vették bérbe. Ez abban az időben a Térj meg utcában volt. A vár akkori beépítése teljesen más volt, mint jelenleg. Például a régi püspöki palota a székesegyháztól kicsit távolabb, azzal részben párhuzamosan helyezkedett el és körül-belül a mai Szentháromság szoborig tartott.

2. számú kép

1716. május 29-én megvették a Nagy – Vitéz-féle házat - mely a mostani piarista templom helyén állt - e helyén építettek fel első saját tulajdonban lévő iskolájukat. **1732. szeptember 10-én** kétoldalú csereszerződéssel hozzájutottak a Márki-féle házhoz - ez alrészől határolta az iskola épületét- melyhez a Szinay telek is hozzátartozott. Mivel ez a terület is szűkös volt kérték Acsády püspököt, mint földesurat, hogy ezen ingatlantól délre eső Szőke-ház telkét, valamint a várfal felé eső volt káptalani házat a felépítendő kápolna részére megvehessék. Az engedély megadása után az utóbbi ingatlant **1733. augusztus 22-én** megvásárolták. Még Acsády püspök regnálása idején megkapták a külső és belső várat elválasztó fal déli oldalán a Térj meg utcában fekvő üres telket, mely a püspöki rezidencia és a felépített iskolájuk közt terült el. Az volt a tervük, hogy a templom, a társház és az iskola egymás mellett épüljön fel. Azonban Padányi Bíró Márton püspök az Acsádi püspök által adományozott telkeket vissza kívánta venni. A hosszan elhúzódó perük miatt halasztódott az építkezés. Padányi Bíró Márton püspök csak az **1753. november 11-én** jóváhagyott megállapodással egyezett bele a telkek meghagyásába, de a megállapodást a két érintett később másként értelmezte. A püspök egy 4,5 öl széles és a várfalig tartó kb. 20 öl hosszú telekrész el akart venni a piaristáktól azt állítva, hogy az a püspöki lak telkéhez tartozik. A per folytatódott, melybe a vármegye is bekapcsolódott és még **1759-ben** is meghallgatásokat folytatott az ügyben. Az erről készült rajzot a 3.számú kép tartalmazza.

3. számú kép

A perben végül a püspök győzött. Az Acsády püspök féle telkeket a püspöki rezidenciához csatolták, viszont a piaristák az eddigi területüktől délre eső két házat megkapták. Ezek egyikét, melyet Bíró püspök renováltatott, végrendeletében a piaristák „rezidenciájának” bővítésére hagyományozta. A másik házat a piaristák maguk szereztek meg. Ezután az iskoláikat e két házban helyezték el, mert a régi Nagy-Vitéz féle házat kápolnává alakították. A kápolnát Tőrei kanonok **1762. november 5-én** áldotta meg. Bár a püspökség és a rend kibékült a piaristák még addig nem foghattak bele az építkezésbe, amíg Bíró utódának Koller püspöknek várrendezési tervei nem kerültek kivitelezésre. A gimnázium építése – mely 15 évig tartott – **1773. április 13-án** kezdődött az alap kiásásával. Az alapkövet **május 1-én** tették le, melyet Kiss Pál nagyprépost áldott meg. Az építkezés előtt a régi várfalat le kellett bontani, és a bástyafalnak újból felépítése rengeteg pénzbe került. Emiatt a piaristák már **1773. november 9-én** a megye útján a királyhoz folyamodtak. A megye felterjesztésében elmondta, hogy „a várban lévő iskolájukat mely két házból áll, emeletessé építették át. De annyira rozoga állapotban van, hogy veszélyes benne a tanítás. Úgy a földszinti, mint az emeleti részen 2-2 szoba áll a tanítás céljaira és az odasereglő nemes ifjúság számára szervezet 6 iskola részére annyira szűk és alkalmatlan, hogy télvíz idején, amidőn az ifjúság egyivé szorul egyik a másik hátán kényszerül írni.” A fentiek megállapítására a kiküldött bizottság az új iskola alépitményét is megtekintette és úgy találta, hogy annak fundamentuma a völgy oldaláról kb. 12 öl távolságban fekszik és 8 ölnyi hosszúságban, 7 öl szélességben és 4 öl mélységben már ki van építve. Mária Terézia **1776. január 12-én** kelt leiratában a betöltetlen püspökség jövedelméből 9000 Ft-ot utalt ki, amivel lehetővé tette a gimnázium felépítését. A munka oly gyorsan haladt, hogy az új veszprémi püspök Pészaki Bajzáth József **1777. augusztus 5-i** bevonulásakor a gimnázium homlokzata már ki volt világítva. Az

épület a Buhinvölgy felé emeletes, míg a vár utcája felé földszintes volt. Az első építkezést 1788-ban fejezték be, amit a mostani bejárat feletti felirat is mutat:

JUVENTUTI, PATRIATE,
BONISQUEARTIBUS:
MARIA THEREZIA
AUGUSTA
F.F.
CIC ICCCLXXXVIII.

(Az első és a harmadik C betű az eredeti szövegben 180 fokkal eltér, mint az alábbi bejáratról készült kép is mutatja.)

4. számú kép

Mária Terézia 1777-ben kiadott tanügyi rendelete hatására 1783 június 8-i ülésén a megyegyűlés úgy határozott, hogy a gimnáziumra a nemzeti iskolák számára két tantermet építsenek. „*A szükséges anyagot a püspök és a káptalan adja, a tanítókat a zirczisztercziek fizetik.*” 1784-ben a gimnáziumra már két tantermet ráépítettek, ennek az új emeletnek a kiépítését 1821-ben végezték el. A második emeletnek - mint Tölcséri írja - mind a társasházra, mind a gimnáziumra való húzása, valamint a társasház és a gimnázium közötti résznek alapjából való kiépítése 1893-ban történt meg. A gimnázium udvarának végleges rendezése összefüggött a vár utcájának rendezésével és az csak 1852-ben fejeződött be.

A törvényszék régi épületét 1905-ben lebontották, hogy az új épület telkét kiegészíthessék, a tőle északra lévő nádfedeles kanonoki házért a székeskáptalan a régi vármegyeházával szemközt lévő irattári (levéltári) épület déli felének telkét kapta, míg az északra eső telekrészen a piaristák építették fel rajz és dísztermüket magába foglaló emeletes épületet.

5.számú kép

A két világháború alatt az iskolát katonai célra használták, mely miatt jelentős károkat szenvedett.

Ebben a milióban folyt a gimnáziumi oktatás az 1968-as tanév végéig.

Az 1968. szeptembere és 2008. júniusa közti időszakban különböző elnevezésekkel a közgazdasági szakközépiskola működött e helyen. Ezzel az oktatási tevékenység megszűnt e sokat megélt, sokat látott történelmi falak között.

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

A település és a régió oktatásának egy meghatározó intézményei, helyszíne, amely egy kiemelt turisztikai helyszínen található, jelentős történelmi értékkel bír.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Dr. Lukics Pál- Dr. Pfeifer János: A VESZPRÉMI PÜSPÖKI VÁR A KATOLIKUS RESTAURÁCIÓ KORÁBAN (Veszprém, 1933)

Lichtnecker András-Tölcséri Ferenc: A VESZPRÉMI PIARISTA GIMNÁZIUM TÖRTÉNETE AZ ALAPÍTÁSTÓL AZ ÁLLAMOSÍTÁSIG 1711-1948
(Veszprém 2011)

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m*) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról

1. Számú melléklet

A veszprémi piarista gimnázium története évszámokban - a forrásmunkák alapján összeállított kronológia

A VESZPRÉMI PIARISTA GIMNÁZIUM TÖRTÉNETE ÉVSZÁMOKBAN

1711. okt. 26. Volkra Ottó János veszprémi püspök a hívására Veszprémbe érkező piaristákat beiktatta a reformátusoktól elvett lelkészlakba és iskolaépület birtokába, ahol a következő napokban megnyitották a gimnázium alsóbb osztályait és a püspöki szemináriumot (utóbbi 1722-ig működött).

1712. ápr. 5. A piaristáknak át kellett adni épületeiket a református egyházközségnek, ezért Volkra püspök segítségével más házakat vásároltak.

1716. máj. 25. A veszprémi piaristák megvásárolták a (későbbi piarista templom helyén álló) Nagy Vitéz-féle házat, és később annak helyén építették föl első maradandóbb iskolaépületüket.

1724 Salomváry János táblabíró fölépíttette a veszprémi Vár alatti Szent Anna kápolnát, amelynek adminisztrálását a piaristákra bízta.

1740 Megkezdődött a ma is álló piarista rendház építése, amely 1769-re fejeződött be.

1745 Padányi Bíró Márton veszprémi püspök ismét a piaristákra bízta a püspöki szeminárium, valamint a székesegyházi plébánia vezetését (utóbbi 1752-ig látták el).

1753 Megnyíltak a gimnázium poétikai és retorikai osztályai Orosz Pál nagyprépost, valamint Kiss István és Dubniczay István kanonokok támogatásával.

1773. máj. 1. Kiss Pál nagyprépost letette az új gimnáziumi épület alapkövét, amely Tiethart József tervei szerint épült föl 1778-ig

1782 II. József császár megszüntette a piarista vezetésű veszprémi püspöki szemináriumot, amely halála után, 1790-ben még újraindult, de a piaristák csak 1796-ig tanítottak benne.

1828 Horváth Ignác házfőnök és helyettese, Czeglédy István irányítása alatt a régi iskolaépület helyén megkezdték a piarista templom építését.

1836. jún. 30. Kopácsy József veszprémi püspök megáldotta az új piarista templomot.

1850 A tanulmányi reformok miatt az addig hat osztályos veszprémi gimnázium négyosztályos algimnáziummá szűkült.

1868 Ismét megnyílt a gimnázium 5. és a következő (1867.) évben 6. osztálya, az e célból alakult bizottság gyűjtése nyomán, Ranolder János püspök, a székeskáptalan és a polgárok adományaiból.

1884. júl. 6. Lévay Imre veszprémi igazgató Veszprémi Közlöny címen katolikus irányú hetilapot indított, amely 1892-ig működött.
- 1884 Újabb gyűjtés után megnyílt a gimnázium 7. és a következő (1885.) évben a 8. osztálya
- 1885 Lévay Imre igazgató védnöksége alatt a gimnáziumi 7. és 8. osztály növendékei megalapították az Ányos Pál önképzőkört.
- 1898 A gimnáziumi bizottság Paál Dénes mérnök és Bolgár Mihály piarista tervei szerint második emelettel bővítette a gimnázium épületét.
1901. szept. 8. Hornig Károly püspök megáldotta a felújított piarista templomot, amelybe Tandor Ottó neoklasszicista oltárokat, Szirmai Antal pedig neobarokk ízlésű felfestményeket készített.
1905. febr. 5. az országgyűlési választások alkalmával Zsigmond János piarista, a helyi közélet jeles alakja vezette szavazásra a Függetlenségi (48-as) Párt veszprémi híveinek csapatát, és sikerült is megválasztatniuk jelöltjüket, Kállay Ubult.
- 1914 A piarista gimnázium épületét az első világháború miatt a katonaság foglalta le.
- 1918 november A katonaság elhagyta a gimnáziumot, de az négy év alatt olyan állapotba került, hogy az összes osztály csak 1919 januárjára tudott visszaköltözni a gimnáziumba.
1919. ápr. 7. A Tanácsköztársaság Veszprém Megyei Népbiztossága megtiltotta a piarista tanároknak, hogy reverendában járjanak az iskolába.
- 1921 Schmidt Mihály piarista megszervezte az iskola cserkésccsapatát (126. Szt. Imre cserkészcsoport)
1932. okt. 28. Meghalt Laczkó Dezső piarista geológus, paleontológus és régész, a veszprémi (1990 óta az ő nevét viselő) múzeum alapítója.
- 1944/1945 A gimnázium épületét a magyar hadsereg vette használatba, a tanítás az irgalmas nővérek és az angolkisasszonyok épületében folyt tovább.
- 1945 március Miközben a szovjet vörös Hadsereg elfoglalta Veszprémet, a piaristák épületei súlyos károkat szenvedtek, majd a gimnáziumot hadifogolytáboroként használták.
- 1945 május A gimnázium visszaköltözött saját épületébe, de hamarosan ismét az orosz hadsereg vette igénybe asztalosműhelynek.
1945. okt. 8. A piarista gimnázium ismét visszaköltözött saját épületébe.
- 1946 Az iskola 12 évfolyamossá vált, mivel az általános iskolai törvény miatt a piarista gimnázium egyesült az egyházközségi Szent Imre elemi fiúiskolával.
1948. márc. 14. A megújult díszteremben rendezett hazafias ünnepséggel befejeződött a romos gimnázium két és fél éven át tartó újjáépítése.

1948. június A piarista iskolát a kommunista hatalom államosította, és az Veszprémi Állami Gimnázium, majd 1952-től Lovassy László Gimnázium néven működött tovább.

1950. aug. 14. Mivel a kommunista hatalom betiltotta a piarista rendház működését, és államosította épületét, azt Balogh Ferenc házfőnöktől a járási tanács vette át.

1995–2006 egymást követően négy piarista (Görbe László, Borián Tibor, Gyimesi István, Pályi Gábor) vezette a veszprémi egyházmegye által fenntartott Padányi Bíró Márton Iskolát és a Davidicum kollégiumot.